

De koe van Daidalos

DE KOE VAN DAIDALOS

REINALD TEUNE

Copyright © 2015 Reinald Teune
Omslagontwerp Joost van Leijenhorst
Foto auteur Hester Teune
ISBN 9789402132359

Remember me, but ah! Forget my fate.

Nahum Tate (libretto van Henry Purcell's Dido and Aeneas)

INHOUD

1. BRUUT VRIJ	9
vrijdag 18 oktober 2013	
2. DE OORLOG IS NOG LANG NIET VOORBIJ	21
vrijdag 17 mei 2013	
3. BUT I NEVER HAD YOU	35
dinsdag 21 mei 2013	
4. TOELAGE	53
zaterdag 13 december 1941	
5. POOK	71
vrijdag 6 maart 1942	
6. DIDO EN AENEAS	81
donderdag 6 januari 1944	
7. FOUTE BOEL	93
woensdag 22 november 1944	
8. MIJN PONTIAC TEGEN JOUW BREITLING	103
donderdag 23 november 1944	
9. PAARDEN BRIESEN, KOEIEN LOEIEN	119
vrijdag 24 november 1944	
10. MET EEN TAND MINDER	133
zaterdag 25 november 1944	
11. OUDE VALSE HOND	149
zaterdag 6 juli 2013	
12. DE DOCHTER VAN DE BUURMAN	163
zaterdag 12 oktober 2013	
13. OUWE LUL	177
vrijdag 18 oktober 2013	
14. A DAY IN THE LIFE	193
vrijdag 18 oktober 2013	

1 Bruut vrij

vrijdag 18 oktober 2013

Buiten adem staat Douwe stil. De Dellenweg ligt er verlaten bij. Rechts, richting Epe, is de weg leeg en links in de verte rijdt ter hoogte van de hertenkamp een fiets. Niets waaruit hij kan opmaken in welke richting de schoft is verdwenen. Hij vloekt. Het kleine stukje Bosweg had hem teveel tijd gekost. Geen wonder, op zijn leeftijd was hardlopen er niet meer bij. Zijn pompende armen, zijn gehijg en de snelle passen suggereerden misschien snelheid, maar de ene voet kwam nauwelijks voor de ander, dus iedereen met een beetje gezond verstand begreep dat het een kansloze missie was. Wat hij deed was niet meer dan een karikatuur van snelwandelen. Dacht hij nu echt dat hij de Canta kon inhalen? Aandoenlijk hoor, zo'n emotionele reactie, maar wel vreselijk naïef. Douwe probeert de cynische stem tot zwijgen te brengen. Als hij in de oorlog gehoor had gegeven aan dat soort calculerende overwegingen, was hij nu al bijna zeventig jaar dood geweest. Gezond verstand was een vriend van de begrafenisondernemer. Hij weigert op te geven. Misschien stond de bedrieger een eindje verderop wel zonder benzine, hij was er vol gas vandoor gegaan. Een minder voor de hand liggende route nemen om hem op een dwaalspoor te brengen was waarschijnlijk niet in hem opgekomen, de ellendeling had natuurlijk gewoon de snelste weg naar huis gekozen en dat was rechtsaf. Of zou hij

meteen weer een zijweg hebben genomen? Douwe steekt over en loopt nog steeds hijgend links van de weg aan de rand van het asfalt een eind naar het dorp, op zijn hoede, alsof hij er toch nog rekening mee houdt dat de rode Canta plotseling ongezien uit het bos tevoorschijn zal schieten en de bestuurder honend 'buut vrij' roepend achter hem langs terug zal rijden naar de buutplaats. Was het maar zo onschuldig. Als je het al met verstoppertje spelen kon vergelijken, dan met een variant waarin de verstopte persoon eraan gewend was geraakt dat er allang niet meer naar hem gezocht werd. Al die jaren was er feitelijk sprake geweest van 'bruuut vrij'. En dan te bedenken dat hij vanmiddag nog argeloos met hem had zitten borrelen. Twee oude mannen die het glas hieven op een gezamenlijk verleden. Daar was niks mis mee, maar in de alcoholische roes had hij verteld wat hij nooit had moeten vertellen. Niet aan hem tenminste. Stom. Al die jaren had hij zijn mond gehouden. Hij had zich nooit bemoeid met vlak na de oorlog oplaaierende twisten. Helden en lafaards, daders en slachtoffers stonden samen op de puinhopen van het verleden, een wankel evenwicht op de zwartgeblakerde restanten van façades en aangetaste fundamenteën. Ze vormden een ongemakkelijke combinatie van sokkels en sukkels die ruzie maakten over een bijna vergane inboedel: sommigen dachten met wat schroeven en een likje verf alles te kunnen restaureren, anderen wilden rigoureuus opruimen. Alsof er na de instorting van de gevangenis met de martelkamer waarin je geradbraakt was maar twee opties waren: het complex herstellen of vervangen door een nieuw. In beide gevallen liep je het gevaar tijdens de opruimwerkzaamheden je vingers open te halen aan de scherven en splinters van de gehate overblijfselen. Veel beter: zand erover, een dikke laag zand, goed aanstampen en er nooit meer naar omkijken. Daar had hij zich zijn hele leven aan gehouden. Wonden moest je met rust laten. Als je ging krabben, bleven ze open. Pas kort geleden had hij besloten zijn verhaal te vertellen. Hij vreesde dat hij het over niet al te lange

tijd door zijn af en toe falende geheugen zelf kwijt zou raken. De openlijke afkeuring en minachting waar hij rekening mee hield, dacht hij aanvankelijk te omzeilen door alleen zijn achterkleinzoon deelgenoot te maken van de trieste geschiedenis, maar het was natuurlijk naïef te veronderstellen dat zo'n jonge jongen zo'n heftig verhaal geheim kon houden. En ook niet eerlijk. Toen Julia het hoorde, reageerde ze tot zijn verrassing zo begripvol, dat hij verder geen moeite deed zijn eigen stomiteiten te verdoezelen. Hij wilde niets meer verzwijgen. De waarheid vertellen, de onopgesmukte, pijnlijke waarheid. En nu was hij erachter gekomen dat zijn leven al bijna zeventig jaar een farce was. Als hij wat alerter was geweest had hij daar vanmiddag een eind aan kunnen maken, maar de schok had een tijdelijke verlamming veroorzaakt. Hij was lam geslagen, niet in staat tot fysieke of verbale agressie. Geërgerd schudt hij zijn hoofd. Zijn kleindochter Iris zei regelmatig dat hij met zijn wapperende witte haardos steeds meer ging lijken op Dr. Emmett L. 'Doc' Brown, de gekke uitvinder uit 'Back to the future'. Was dat maar waar. Hij zou nu heel graag even terug willen in de tijd. Een auto passeert hem rakelings en hij gaat op het pad naast de weg lopen, van de rijbaan gescheiden door boompjes en struikgewas. Luid protesterend vliegt een ekster op uit de berm. Wat was hij blind geweest! En wat had hij zich laten overdonderen! Hij had hem meteen de strot moeten afsnijden. Hij zou er ongetwijfeld zonder straf zijn afgekomen door zich op noodweer te beroepen. Weliswaar wist hij waar hij hem kon vinden, dus hij kon hem alsnog te grazen nemen, maar dan was het met voorbedachten rade en zelfs zijn vergevorderde leeftijd zou hem dan niet behoeden voor gevangenisstraf. Nou, dat moest dan maar. Het zoet van de wraak was zelfs als hij werd opgesloten beter dan de bittere zelfverachting die hem wachtte als hij niets deed. Maar dit, als een dwaas achter hem aan lopen, had geen enkele zin, de klootzak was weg. Hij mocht dan extreem fit zijn voor zijn leeftijd, dat was nog geen reden

om alle realiteitszin overboord te gooien. Het cynische stemmetje probeerde alleen maar te voorkomen dat hij zich belachelijk maakte. Kwaad op zichzelf stapt hij tussen een paar berken door de weg weer op en zijn jarenlang weggestopte emoties komen naar buiten in een schreeuw van woede en frustratie. Een vrouw van een jaar of vijftig die net met afgeladen fietstassen en een plastic zak vol groente en fruit aan komt fietsen, ziet plotseling een schreeuwende oude man met woest wapperende haardos uit de berm opduiken. Van schrik maakt ze een slinger naar links om hem te ontwijken, de plastic zak scheurt open, vleestomaten stuiteren over het asfalt, onmiddellijk geplet door een met gillende claxon voorbijrijdende oude zwarte Golf. Douwe voelt de pulp tegen zijn overhemd kletsen. Dopplereffect zal voortaan een verse tomatengeur hebben. De bestuurder van de Golf steekt een middelvinger op en rijdt toeterend door. De vrouw probeert met een been naast haar fiets mee steppend haar evenwicht te herstellen. Als Douwe op haar toestapt om haar te helpen, gaat ze er met grote ogen achterom kijkend zo snel als ze kan vandoor, de vleestomaten offerend voor haar ongeschonden doortocht.

Nog iemand die voor hem op de loop ging. Hoe was het mogelijk? Zijn kleindochter noemde hem wel eens gekscherend opa D'ouwe, maar oud was toch niet synoniem met afschrikwekkend. Als hij nu een zwaargewicht was met een kale kop en dikke armen vol tatoeages, maar hij was een schrielse bejaarde met wit haar en een buikje. Zijn patiënten waren vaak wel bang voor de operatie, maar nooit voor hem en sinds zijn pensionering was hij niet dramatisch veranderd. Met zijn linkerhand veegt hij de tomatenresten van zijn natte overhemd en hij droogt zijn hand aan zijn broek. Zijn pensionering. Ongelooflijk, dat was al vijfentwintig jaar geleden. Zelfs zijn opvolger had al afscheid genomen. Daarvoor was hij vorig jaar nog terug geweest in het Sophia ziekenhuis. 'Wij zijn als chirurgen een soort Navy Seals,' had het hoofd van

de afdeling chirurgie gezegd in zijn toespraak. 'We verzamelen zo veel mogelijk relevante gegevens, plannen de operatie en voeren die koelbloedig uit. Alleen gooien we het lichaam na de operatie niet in zee.' Ze hadden beschaafd gelachen, de meeste chirurgen vonden het wel een aardige vergelijking: net als de uitstekend getrainde militairen hielden zij in de voorbereiding rekening met alle mogelijke scenario's, zij waren ook besluitvaardig en doortastend en lieten zich door niets of niemand afleiden bij hun opdracht die besliste over leven en dood. Dat was belangrijk: tijdens een operatie moest je gefocust blijven, niet in paniek raken en beheersing tonen. Een goede chirurg hield altijd alle touwtjes in handen.

Lange tijd had hij gedacht dat het verleden geen vat op hem kreeg, omdat er gewoon geen ruimte voor was in zijn brein: hij was voortdurend heel geconcentreerd aan het opereren of operaties aan het voorbereiden. Discipline, arbeidsethos en een overdreven verantwoordelijkheidsgevoel vormden de afsluiter die voorkwam dat hij overspoeld werd door de verschrikkingen uit het verleden. Hij had zijn pensionering zo lang mogelijk uitgesteld, omdat hij bang was dat zonder de voortdurende hoogspanning van een drukke baan de herinneringen aan de traumatische gebeurtenissen in '44 naar boven zouden komen als olie uit de Deepwater Horizon in de Mexicaanse Golf. Niet te stuiten. Maar dat bleek gelukkig mee te vallen. Herinneringen waren net wespen: als je ze weg wilde jagen en naar ze ging slaan, bleven ze steeds kwader om je heen zoemen, maar zolang je geen aandacht aan ze schonk, had je er weinig last van. Daarom had hij er ook na zijn pensioen nooit over willen praten. Tot voor kort.

'Hé, opa!'

Een fietser op een oma-fiets rijdt hem voorbij, remt af en keert.

'Waar gaat u naar toe?'

Zich omdraaiend ziet Douwe dat het zijn achterkleinzoon is. De grijze wollen muts, naar achteren ruim vallend tot in zijn nek, verbergt zijn lange krullende haardos.

‘Hé, Anne.’

Ook dat nog. Hoe moest hij dit uitleggen? Voor Anne was het ook een fikse tegenvaller.

Anne stapt af en komt naar hem toe. Bij de aanblik van de baggy jeans met het kruis tussen de knieën en de broekband ver beneden de heupen vraagt Douwe zich niet voor de eerste keer af hoe Anne erin slaagt te voorkomen dat de broek van zijn kont glijdt.

‘Hebt u tomatensoep gegeten?’

Douwe volgt de blik van Anne. ‘O. Nee. Er kwam een Golf voorbij ...’

‘Een golf? Een tsunami tomaten zo te zien,’ grinnikt Anne.

‘Zoveel waren het er niet.’ Douwe wijst naar de plekken op het wegdek. ‘Maar ik kreeg wel de volle laag.’

‘Dat krijg je ervan als je op de rijbaan gaat lopen. Is het trouwens niet een beetje fris zonder jas? En waar is uw bril?’

‘Eh ... mijn bril?’ Douwe voelt aan zijn gezicht en denkt na. ‘Onder de bank, denk ik.’

‘Onder de bank? Kon u er niet bij?’

‘Dat weet ik niet. Daar had ik geen tijd voor.’

‘U hebt een bloedneus,’ stelt Anne vast.

Douwe veegt langs zijn neus en ziet wat half geronnen bloed aan zijn vingers.

Anne kijkt bezorgd. ‘Voelt u zich wel goed? En waarom hebt u uw scalpel bij u?’

Verbaasd kijkt Douwe naar het scalpel dat zo lang een verlengstuk was van zijn hand dat het niet meer voelt als een voorwerp.

‘Is dat ook tomaat of is dat bloed?’ vraagt Anne en hij wijst naar het scherpe operatiemes.

‘Ik kan het niet goed zien,’ zegt Douwe, terwijl hij zijn arm strekt, ‘maar dat zou heel goed kunnen. Bloed, bedoel ik. Dat

hoort een beetje bij een scalpel hè.' Plotseling begint hij te rillen. Anne doet zijn rugzak af, zet zijn fiets tegen een berk in de berm, trekt zijn jack uit en legt dat zorgzaam over Douwes schouders.

'U hebt gedronken,' constateert hij. 'Het was gezellig zeker.'

Douwe kijkt hem aan. 'Het was ... eh ... heel bijzonder.' Gezellig was misschien wel de minst toepasselijke karakterisering. Hoe moest je de gemoedstoestand noemen die vergelijkbaar was met die van Truman Burbank in *The Truman Show* toen hij ontdekte dat zijn hele leven op een leugen berustte? Met het verschil dat er in de film tot aan het eind maar één persoon niet op de hoogte was van de werkelijke gang van zaken en in zijn eigen geval dat er tot vandaag maar één persoon wel van wist. Het gevoel moest vergelijkbaar zijn: een mengsel van woede, schaamte, wantrouwen en onzekerheid. Geschokt, gedesoriënteerd, in de war.

'Is het inderdaad zo gegaan als wij dachten? Kon hij uw verhaal nog aanvullen? Kan ik hem interviewen?'

'Interviewen? Daar heb ik eerlijk gezegd geen afspraak over gemaakt.'

'Maar daar ging het toch juist om!'

'Ja, sorry. Ik was nogal ... ondersteboven van onze ontmoeting.'

'Emotioneel zeker?'

Douwe knikt. 'Ik moet het allemaal eens rustig op een rijtje zetten.'

'Oké. Het kan volgende week ook nog. Maar wat was u nu aan het doen?'

'Eerlijk gezegd vraag ik me dat ook af.'

'Dat heb ik ook wel eens,' zegt Anne. 'Dan ben ik zo in gedachten dat ik niet in de gaten heb waar ik heen ga en plotseling ben ik dan ergens zonder te weten hoe ik er terecht ben gekomen.'

'Jaja,' zegt Douwe. Hij wist verdomd goed hoe hij hier terecht was gekomen.

‘Zullen we dan maar naar huis gaan? Kopje thee drinken? Dan kunt u meteen een ander overhemd aan doen.’

Anne raapt zijn rugzak op. ‘Doe dat mes maar even in mijn etui,’ zegt hij, ‘dan kunnen er geen ongelukken gebeuren.’ Hij pakt zijn fiets en in een rustig tempo lopen ze samen terug naar huis. Douwe voelt zijn hoofd bonken. Kwam dat door de jenever, de dreun tegen zijn hoofd of had hij toch te hard gelopen? Zou wel een combinatie zijn. Bloed aan het scalpel. Een schrale troost, maar het was beter dan niets.

‘Ik heb commentaar gekregen op de eerste versie van mijn profielwerkstuk,’ zegt Anne. ‘Voor zover het af is. Meneer Van Manen vindt het heel bijzonder en het algemene gedeelte was goed gedocumenteerd, maar hij vroeg of ik uw verhaal nog kon ondersteunen met archiefmateriaal.’

Douwe kijkt fronsend opzij. ‘Archiefmateriaal?’

‘Ja, van een krant of zo.’

‘Dat heb je toch? Die bijlage uit 1985.’

‘Ja, die is van 40 jaar later. Ik moet een ooggetuigenverslag hebben of een krantenbericht van toen.’

‘Dat is er niet. De krant was opgeheven en verscheen pas weer in 1946.’

‘Of een proces verbaal.’

‘Ze keken wel uit om van hun eigen misdaden een proces verbaal te maken,’ zegt Douwe, ‘en vlak na de bevrijding waren er zoveel incidenten dat het ondoenlijk was om die allemaal te administreren, dus ik betwijfel het. Maar je kunt het proberen.’

‘Dan moet ik zeker in Groningen het hele archief doorspitten. Daar heb ik geen tijd meer voor. Ik heb veel liever een interview met meneer Groothuis. Dat is ook informatie uit de eerste hand en volgens mij veel spannender. Jammer dat u vergeten bent het te vragen.’ Anne kijkt opzij naar zijn overgrootvader, maar krijgt geen reactie. Zwigend lopen ze door. Iets verderop steken ze over en gaan de Bosweg in. Op een groot bosperceel staat een onder architectuur gebouwde villa, opgebouwd uit vijf geschakelde regelmatige zeshoeken

van donkere baksteen. Elke zeshoek heeft zijn eigen schuine dak, waardoor de geschakelde vorm geaccentueerd wordt. Een groot grasveld verbindt de villa met het erachter liggende gemengd bos, waarin de loofbomen al beginnen te verkleuren. De najaarszon bestookt het bos met lichtgranaten. Achterin de bostuin, door een overdekte open galerij verbonden met het huis, staat nog zo'n zeshoek, oorspronkelijk bedoeld als gastenverblijf, nu het appartement van Douwe. Met eigen slaapkamer, badkamer, keukenblok en zitkamer met terras woont hij nog helemaal zelfstandig, maar het gezin van zijn kleindochter Iris staat er borg voor dat hij niet zal vereenzamen en hij hoeft zich ook geen zorgen te maken over maaltijden of de was. Van de Bosweg loopt een brede oprijlaan van grind met een flauwe bocht naar een ruime carport waaronder met gemak twee auto's naast elkaar kunnen staan.

Anne zet zijn fiets onder de carport en kijkt dan om naar Douwe. 'Waar is Bliksem?' vraagt hij.

'Wie?'

'Opa! Doe niet zo flauw. Bliksem McQueen!'

Douwe kijkt hem schuldbevestigend aan. 'Dat weet ik niet.'

'Kom op, opa! Waar is mijn Canta? Hebt u hem in Heerde laten staan omdat u gedronken had? Hoe bent u thuis gekomen? Bent u gebracht?'

Douwe schudt zijn hoofd. 'Nee, ik heb zelf gereden.'

'Ik ben op de fiets naar school gegaan', zegt Anne, 'omdat u met Bliksem naar Heerde wilde!'

Douwe kijkt Anne niet aan, hij knikt. 'Ja, daar ben ik ook geweest.'

'Maar waar hebt u hem dan gelaten?'

Douwe kijkt zijn achterkleinzoon ongelukkig aan.

'Oké,' zegt Anne, 'even stap voor stap. Wat hebt u gedaan toen u thuis kwam? Weet u dat nog?'

Langzaam loopt Douwe met Anne in zijn kielzog over de flagstones naar zijn voordeur, voorwendend dat hij zich probeert te herinneren wat hij donders goed weet. Hij had de

Canta onder de carport gezet en ze waren slap van het lachen zijn huis binnen gegaan, maar dat was Anne niet uit te leggen. Hij gaat op het bankje zitten dat naast zijn voordeur tegen de muur staat en heft zijn armen hulpeloos omhoog. Het jack van Anne glijdt van zijn schouders. Anne zet zijn rugzak naast Douwe op het bankje. 'Is de deur op slot?' vraagt hij.

'Nee, je kunt zo naar binnen.'

'Als u nu even goed nadenkt, ga ik onder de bank kijken.'

'Onder de bank?'

'Naar uw bril.' Anne buigt zich iets voorover en kijkt nog eens goed. 'Uw neus is dikker dan anders. Hebt u gevochten?'

Douwe kijkt op en knikt.

'Opa! Kom op,' zegt Anne grijnzend. 'Geintje.' Maar Douwe lijkt in gedachten verzonken en reageert niet. Anne haalt zijn schouders op en stapt Douwes huis binnen.

Nou ja, gevochten. Douwe schudt zijn hoofd. Hij had een pak op zijn flikker gekregen, dat kon je nauwelijks vechten noemen, daar was hij niet eens aan toe gekomen. Hij voelt voorzichtig aan zijn neus. Beetje dik, maar niet gebroken. Deze keer niet.

Twee eksters vliegen uit een grote berk aan de rand van de Bosweg naar de dakgoot vlak boven hem. Ze trippelen heen en weer op de rand; hun rauwe, karakteristieke roep klinkt alsof ze hem uitlachen. Douwe kijkt omhoog. 'Bemoei je er niet mee,' broemt hij. Als Anne naar buiten komt rennen, vliegen de eksters weg.

'De televisie hangt schuin achterover tegen de muur, de fotolijst van oma Anneke ligt op de grond met het glas in splinters en er ligt overal bloed!' zegt Anne. Hij staat Douwe met grote ogen aan te kijken.

'O?' zegt Douwe. Dat bloed was logisch en de televisie kon hij zich ook nog herinneren, maar hoe de fotolijst op de grond terecht was gekomen, wist hij niet meer.

'U zou vanmiddag naar meneer Groothuis toe gaan.'

Douwe knikt.

‘Wat is er gebeurd?’ vraagt Anne. ‘Is hij hier geweest? Had u ruzie met hem?’

‘Ruzie met Jelle Groothuis?’ Douwe kijkt hem even nadenkend aan en schudt dan zijn hoofd. ‘Nee, die is hier niet geweest. Heb je m’n bril?’

Anne geeft hem zijn bril. ‘Er lag ook een Samsung Galaxy.’

‘Dat is waar ook, die heb ik laten vallen.’ Hij pakt zijn smartphone aan en zoekt zijn fotogalerij. ‘Dank je wel.’

‘Van wie is dat bloed dan? Hebt u zich gesneden aan het glas?’

Douwe haalt zijn schouders op zonder van zijn mobiel op te kijken. ‘Nee,’ zegt hij, ‘ik heb alleen een zere neus.’ Hij bekijkt de laatste foto. Geen twijfel mogelijk. Onbegrijpelijk dat hij het niet meteen had gezien.

‘Of is er ingebroken? Zat u achter een inbreker aan? Is die er met Bliksem vandoor?’ Anne loopt naar de carport. ‘Had u hem hier neergezet?’

Douwe legt zijn mobieltje op de bank en staat moeizaam op. ‘Ja, precies zoals jij ook altijd doet.’

Anne loopt voorovergebogen de carport uit, speurend naar sporen van spinnende banden. Dat zou niet meevallen. De Bosweg was niet verhard, maar Bliksem was geen tank en Anne geen indiaan. Die was wel even bezig. Douwe loopt terug en gaat naar binnen. De kamer is inderdaad een ravage. Het was een wonder dat hij er behalve zijn dikke neus geen verwondingen aan had overgehouden. Hij trekt zijn overhemd uit en gooit het in de wasmand, pakt een schoon shirt uit de kast en trekt dat aan. Terug in de kamer pakt hij zijn colbert dat hij een uur geleden over de stoel heeft gehangen. Een uur geleden? Kon de wereld in een uur zo radicaal veranderen? Als hij dat van tevoren geweten had, zou hij dan dezelfde beslissing genomen hebben? Maar dat is het juist: belangrijke beslissingen hebben vaak consequenties die je niet kunt voorzien. Het drama van vandaag zou niet gebeurd zijn, als hij zijn mond had gehouden, maar dat was geen optie. De vraag

van Anne kwam precies op het juiste moment. Dat hij toen ineens wel wilde vertellen wat er in 1944 was gebeurd, was een plotselinge, radicale breuk met het verleden, maar in feite zat zijn koerswijziging er al een tijdje aan te komen. Hij was al gaan twijfelen toen Iris aantoonde dat zijn herinneringen niet klopten en de foto die Julia hem op zijn verjaardag liet zien was een stuk wortel van een lang geleden gerooide boom die ineens tussen de bloemen boven de grond uit stak. Pas toen hij dat stokje eruit trok, merkte hij dat de half vergane wortel nog meters doorliep, maar als je eenmaal begon, kon je niet meer stoppen. Dan moest die hele wortel eruit.

Hij voelt zijn maag omhoog komen. Ja, stommerd, eigen schuld is goud waard. Als je al decennia lang niet meer gewend was aan jenever en dan ineens uitgebreid ging pimpelen, kon je erop wachten. Hij loopt naar de wc om over te geven, vroeger een probaat middel tegen beginnende misselijkheid. Hij steekt zijn vinger in zijn keel en begint te kokhalzen. Er komt alleen wat slijm. Hij spuugt in de pot. Buiten op het bankje rinkelt zijn mobiel. Jammer dan. De beltoon stopt en even later hoort hij de ringtone van Annes iPhone.

‘Hallo mam,’ hoort hij Anne zeggen.

2 De oorlog is nog lang niet voorbij

vrijdag 17 mei 2013

‘Van harte, pa,’ zegt Julia. Ze kust hem op beide wangen. ‘Wat een leeftijd! 92!’

‘Ja, daar sta ik zelf ook van te kijken,’ zegt Douwe. ‘Ik voel me nog prima, maar ik beseft dat ik meer verleden heb dan toekomst.’

‘Denk je? Dus je gaat de 180 niet halen?’

‘Ik moet er niet aan denken.’

‘Nee, ik ook niet. Alsjeblieft.’ Ze haalt een pakje uit haar tas en geeft het aan haar vader, die voorzichtig het plakband probeert los te maken van het papier.

Julia kwam bijna altijd met een boek. Vaak met een roman die ze zelf heel goed vond en die iedereen dan moest lezen. Wee je gebeente als je het niet met haar eens was, dan was je een cultuurbarbaar of een onbenul. Julia beschouwde hedendaagse literatuur als haar terrein en ze verdedigde haar erf als een waakhond, die bij iedere voorbijganger luid blaffend kwam aanhollen. Wie haar territorium respecteerde, liet ze soms toe haar kop te aaien, maar er waren ook personen die ze regelmatig met een zacht grommen liet weten dat ze weliswaar geduld werden, maar niet vertrouwd. Douwe kende zijn plaats en hij keek wel uit om met haar te gaan bekvechten over een roman. Maar dit was geen roman, dat voelde hij. Het was een groot en zwaar boek, vierkant, een fotoboek misschien. Zou